

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 23

15 Մարտ 1897



ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պապը Ա՛ր ճառուէսի՝ ԹԻԼ 20

1897

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Կրօնական. ՆԵՐՍԷՍ Յ. Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ
- 2 Ողջոյն քեզ Մարիամ աղօթքին սկզբնական ծագումը.
Յ. Վ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ
- 3 Ակնարկ մը Ս. Իգնատիոսի քղրոց վրայ.
- 4 Հեռամայն լրագիր.
- 5 Մանր գիտելիք.
- 6 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՔԱՅԻ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Եօրներորդ Տարի

Թիւ 23

15 Մարտ 1897

Կ Ր Օ Ն Ա Կ Ա Ն

Ա.

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ Ս. ՀԱՅՐԱՊԵՏՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ Ց



«Յերիս բաժանեալ աշխարհ, ոյսինքն Ասիա, Բոս-
«պիա, եւ Լիւրիա, յորժամ ի վերայ միոյ վիժի հաւա-
«տոյ խաղաղութեամբ էին պնդեալ, զհաճոյ ոչ է ա-
«մենեցուն յայտնի, թէ անտանի զտղախալծութեամբ
«առաքինութեանցն առատանային . . . : Մանաւանդ
«տոյր եւ Հայաստանեայցս աշխարհ, մինչդեռ ի միու-
«թեան Եկեղեցւոյ վէժն պնդեալ էր՝ պտուղ Աստու-
«ծոյ առատ եւ բազում:»

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՅԻ (Հառ Միութ. Եկեղ.)

Մեր դարավերջի ուրախադիմ երեւոյթներէն մին է այն թէ
Եւրոպական մեծամեծ ազգաց մէջ կ'աւելնայ տակաւ առ տա-
կաւ կենսական ճշմարտութեանց եւ բարձրագոյն խնդիրներու
ուսումնասիրութիւնն: Շատ մը սոփիստական սկզբունքներ,
հակադիտական եւ հակամարդկային վարդապետութիւնք, որոց
կը ծափահարէր անհնարին լկտութեամբ տանեւութեան դա-
րու թեթեւամտութիւնն՝ այսօր ամենէն անուպայ եւ յետամիտ
զլուսներու մէջ միայն՝ զոյուլթիւն ունին, եւ արդի ընկերու-

թեան ազնուագոյն մի տարրն արիաքար կտրել անցնելով ամենէն չարաշուք նախապաշարուններու անդունդներն՝ հասած է կամ գէթ մօտեցած Բարեոյն ու Ճշմարտին հեշտագլուարճ հոգեպարար ուղասխաներուն:

Այս բերկրառիթ երեւոյթներու կարեւորագոյնն է անշուշտ բաժաննալ եկեղեցիներու դարձն ի Ս. Եկեղեցին Հոռվմայ, Միութեան եւ հնազանդութեան վերահաստատման այս ազնիւ ճրգանց մէջ, որք տեղի ունեցան բաղմաթիւ մեծաշուք կեդրոններու մէջ, առաջին տեղն կը գրաւէ Անդղիոյ զգօնամիտ եւ ծանրաբարոյ ազգն, որ յետ թափառելէ երեք դարեր ամբողջ՝ ամենէն բաղմալտանգ եւ չարաղանդ վրիպանաց վիհերու մէջ, հետզհետէ եւ զուրկագունդ կը դառնայ ի ծոց պաշտելի՝ մայրենի իւր Եկեղեցւոյն: Միայն անցեալ տարւոյ մէջ տան հազար է թիւն այն ազնիւ հոգիներու, որք ի բաց թօթափելով ամեն մարդկային նկատումն ու անձնական շահեր եւ երկրաւոր դրդումներ՝ քաջացան հանդիսանալ իրենց համոզմանն տէր, նրկարագրի տէր մարդիկ, եւ ստոյն դառնութիւնն ճշմարտին երկնահամ քաղցրութեան փոխանակելու երջանկութիւնն վայելեցին: Ծանօթ են արդէն ուսումնասէր անձանց եւ կաթուղիէ աշխարհին մէջ սրբութեամբ հնչեցին պանծալի անուանքն Ուայզմէններու, Մաննինկներու, Նիւմաններու, Ուիլեմ ֆապէրներու՝ որք ոչ միայն ամին ի յայտ իւրեանց համոզումներու քաջութիւնն, այլ եւ վառեալ աւետարանական կատարելութեան բաղձանօք՝ կաթողիէ քահանայութեան եւ կրօնաւորութեան մէջ սրտայոյզ եւ անմոռաց յիշատակներ թողին առ յաւէտ:

Գեղեցիկ են անտարակոյս այս արդիւնք, եւ ուրախառիթ երկրի եւ երկնից համար: Բայց ծոյլ եւ ամուլ տղիտութիւնն չէ որ կրնայ ծնիլ այսպիսի փրկաւէտ դործեր. ու ոչ լպիրշ վիպասանութիւնքն եւ ոչ ստայօդ առասպելներն կարեն յանգի այսքան փառահեղ արդեանց: Աշխատիլ պէտք է, եւ աշխատիլ խոնարհ, անկեղծ, ճշմարտախոյզ եւ անշահախնդիր զիտաւորութեամբ: Երանի անոնց որք չեն վախնար ճշմարտութեան ձայնէն, եւ առաւել երանի անոնց որ կը սիրեն եւ կը փնտռեն զայն. աւելի զիւրին է որ արեւն շիջանի քան թէ այդ հոգիներն կորսուին մոլորութեան խաւարին մէջ . . . «Աստուած, կ'ըսէ պերճախոհն Բասդալ, զրաւ զգալի նշաններ Եկեղեցւոյ մէջ ինքզինքն ճանչցնելու համար ամեն անոնց որ զայն կը խնդրեն անկեղծաբար»:

Եթէ կայ բան մը որ ամենէն որոշ եւ պայծառ փայլի Յիսուսի դիտաւորութեանց մէջ, իւր Եկեղեցւոյն տիեզերական միութիւնն է այն։ Եկեղեցւոյ այս էական նկարագիրն արդէն կանխատեսած էր մարդարէն Նաալի, երբ հազարաւոր դարեր յառաջ կը դռէր. «Եղիցի յաւուրս յեալինս յայտնի լեառն Տեառն, եւ տուն Աստուծոյ ի վերայ գլխոց լերանց, եւ բարձրացի ի վերայ բլրոց, եւ եկեացեն ի նա ամենայն հեթանոսք» (Նա. Բ. 2)։ Նոյն յայտնութիւնն է եւ այլուր. «Յաւուրսն յայնոսիկ եւ ի Ժամանակին յայնմիկ կոչեցեն զԵրուսաղէմ աթոռ Տեառն. եւ Ժողովացին ամենայն ազգք յանուն Տեառն յԵրուսաղէմ. եւ ոչ եւս գնացեն զհետ խորհրդոց սրտից իւրեանց չարաց» (Երեմ. Գ. 17)։ Եւ Քրիստոս ըսաւ յայտնապէս իւր վսեմ աղօթից մէջ առ Հայր. «Հայր սուրբ, պահեա զնոսա յանուն քո, որով ետուն ինձ. զի եղիցին մի՛ որպէս եւ մեք մի եմք» (Յովհ. Ժէ. 11)։ Ահա էր Առաքեալք ջանացին ամեն բանէ աւելի զգուշացնել հաւատացեալներն միութեան թշնամիներէն. «Յանէն հերձուածողէ՛ յետ միանգամ եւ երկիցս խրատելոյ՝ հրաժարեալիր. զիտասջիր թէ թիւրեալ է այնպիսին, եւ մեղանչէ անձամբ զանձն դատապարտեալ» (Տիմ. Գ. 10, 11)։ «Լինէին եւ սուտ մարդարէք ի Ժողովրդեանն, որպէս եւ այժմ ի ձեզ լինիցին սուտ վարդապետք, որք սպրդեալք մոծանիցեն հերձուածս կորստեան. եւ զոր Տէր գնեաց՝ զնոսա ուրացեալ՝ ածեն ի վերայ անձանց զարագահասն կորուստ» (Բ. Պետր. Բ. 1)։ Ամեն դարերու մէջ արձագանգ դտած է մեծ Առաքեալին այս աղաղակն. «Մի է Տէր, մի հաւատք, մի մկրտութիւն, մի Աստուած եւ հայր ամենեցուն . . . » (Եփես. Գ. 6)։ Բովանդակ սրբազան Աւանդութիւնն միաբերան համաշունչ կը կրկնէ անդուլ այն երկնային շնչոտերն. «Մի խաբիք, կ'ըսէ աստուածազգեաց հայրապետն Ս. Իգնատիոս, մի խաբիք, եղբարք իմ, որ երթիցէ զհետ առն հերձուածողի, ոչ վայելեցէ ի Ժառանգութեան արքայութեանն Աստուծոյ»։ «Դատեցի Տէր Աստուած զամենեւեան որ են արտաքոյ ճշմարտութեան, այսինքն արտաքոյ Եկեղեցւոյ» (Ս. Երանոս)։ «Ո՛չ ոք եկեացէ ի կարծիս, ոչ ոք զանձն իւր խաբեցէ. արտաքոյ տանս, այսինքն արտաքոյ Եկեղեցւոյ՝ ոչ ոք ապրեցի։ Քանզի որ ոք ելանիցէ արտաքս, ինքնին զլսովին լինի արժանի մահու» (Որիզլինէս)։

«Եթէ հերեալիոսք ոմանք իցեն, քրիստոնեայք լինել ոչ կարեն» (Տերաուղիանոս)։

«Արտաքոյ Եկեղեցւոյ չիք փրկութիւն» (Ս. Կիպրիանոս) .

«Ո՛չ որ կարող է զԱստուած ունել ի հայր, որ ո՛չ կամիցի ունել զԵկեղեցին ի մայր» (Ս. Կիպրիանոս) .

«Եկեղեցին է կամ մի կամ եւ ո՛չ մի» (Ս. Օգոստինոս) .
Եւ եթէ հարցնէք թէ ո՞րն է այդ միակ եւ ճշմարիտ Եկեղեցին, Աթանասիոսի, Նազիանզացիների, Հերոնիմոսների, Ոսկեբերանների սկսեալ մինչեւ Ս. Թովման Դամասկացի, Ս. Բեռնարդոս, Ս. Թովմաս Աքուինացի, Ս. Յովսափատ, մինչեւ Սիւարէզ, Պօսիւէ, աը Պօնալ, աը Ռալֆինսոն՝ ամեն հայրապետք , ամեն սուրբք, ամեն ճշմարտապէս մեծ հանճարներ եւ առաքինաշունչ հոգիք մի ձայն եւ եթ ունին , այն է հոչակել զՊետրոս զլուս առաքելական Դասուն, եւ զՀայրապետան Հոովմայ՝ Վեհապետ եւ Առաջնորդ տիեզերական Եկեղեցւոյ :

Արդարեւ հպարտ եմ իբրեւ հայ որ կրնամ միացնել այս վեհաշուք անձնաւորութեանց՝ այնքան պանծալի անուաններն հոգեշունչ երկնազդեցիկ Հայրապետաց մերո Կաթողիկէ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ : Ո՛չ ապաքէն նոյն քրիստոսատուր առաքելաշնորհ ոգին է որ կը փայլի պերճալոյս այն մեծ հոգեաց մէջ որ կը կոչուին Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Սահակ, Ս. Մեսրոպ, Ս. Ներսէս, Ս. Նարեկացի, Ս. Շնորհալի, Ս. Լամբրոնացի, յորոց ոմանք այնքան բազմաշարչար տառապեցան՝ յերեսաց դժոխահեռ հակառակորդաց՝ որ կրնան կոչուիլ առանց անիրաւութեան մարտիրոսք ուղղտփառ հաւատոյ եւ կաթողիկէ միութեան :

Նախ, առանց մանրամասնութեանց մէջ մոռնելու, նշանաւոր պարագայ մը կրնայ համոզել ամեն անկեղծ միտք թէ ինչպէս անկարելի է որ մեր սրբազան Հարք ընդունած չլինէին Հոովմայ գերիշխանութիւնն, քանի որ Հոովմէական եկեղեցին անոնց տօները կատարած է եւ կը կատարէ մինչեւ ցայսօր, արդ նոյն իսկ ըստ վկայելոյ մեր ընդդիմախօսից Կաթողիկէ եկեղեցին այնպիսի անողոք, աններող հաստատութիւն մ'է որ ո՛չ մի ակող ո՛չ մի ժամանակ կրցած է անտարբեր լինիլ բաժանման ամենադոյզն փորձերուն իսկ : Կը հարցնեմ ուրեմն ամեն մարդու որ գէթ մանանխոյ հատի չափ ողջմտութիւն ունենայ. — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այլքան աններող, անհաշտ (intransigent) եկեղեցի մը ոչ միայն կը հաշտուի, կը միաբանի , այլ եւ իւր սրբատաշ խորաններուն վրայ կը բարձրացնէ, աշխարհի մեծագոյն պատիւն կը մատուցանէ այնպիսի անձանց, որք իրեն չմիացան, մանաւանդ թէ իրմէ բաժնուեցան, իրմէ անկախ եկեղեցի կազմեցին,

եւ դունդադունդ ժողովուրդներ իրենց մոլորութեան, անմիաբան հակառակութեան մեղսակից եւ շարունակիչ գործեցին : Ի՞նչպէս մեկնել զայս, ի՞նչպէս . . . Քիչ մը անկեղծութիւն սակայն կրնար լուծել այս զազանիքը խոստովանելով թէ այն ամեն անձինք զորս « Սուրբ » կը ճանչնայ եւ որոց տօնը կը կատարէ Կաթողիկէ Եկեղեցին՝ հարկաւորապէս Կաթողիկէ պարտին եղած լինել, եւ անկարելի է որ տարբեր դաւանութիւն ունեցած լինին, վասն զի ամբողջ տաճն եւ ինն պարբերու ընթացքին մէջ բնաւ տեսնուած չէ որ այս եկեղեցին իբրեւ սուրբ ընդունի եւ կատարէ տօնն այնպիսի անձի մ'որ իւր միութեան մէջ ապրած չ'ըլլայ : Ապա թէ ոչ Հռոմ պիտի դաւաճանէր ընդ դէմ իւր սկզբանց, ինչ որ չէ եղած եւ չպիտի լինի : Եթէ չէք հաւատարմեղ, հաւատացէք զէթ անոնց որ մեր թշնամիներն են : « Հռովմը, կ'ըսէ մին ի նոցանէ որ անշուշտ զրոյարտելու գիտաւորութիւնն չունէր, Հռովմը երբէք չէ դաւաճանում իւր սկզբունքներին » :

Մանաւանդ թէ մեր Ս. Հարց ուղղափառ հաւատոյ եռանդն եւ առաքելաշման նախանձախնդրութիւնն ծանօթ են ամեն անոնց որք ուսումնասիրած են այդ չքնաղագեղ կեանքերը : Ի՞նչպէս երեւակայել թէ այդ առաքելի ոգիք՝ մինչ այլոց կը քարոզէին հնազանդիւ ճշմարիտ եւ անսխալ Եկեղեցւոյ, ինքեանք իսկ ապստամբութեան զրօշ կը պարզէին անոր դէմ : Առաջին դարուց նշանաւոր հերետիկոսներէն մին եղած է Թէոդորոս Մոպսուեստացին . — ղենկն ղենք մեր աննման Հայրապետներէն միոյն՝ Սրբոյն Սահակայ, եւ զիտենք թէ ի՞նչ հրացայտ շանթեր կ'արծակէ ընդդէմ չարափառ նենդութեան : « Սյր ժանտ, մանաւանդ թէ զազան անազորոյն՝ զիւադէմ առն կերպարանօք ստանուն Թէոդորոս՝ զձեւ եւ զանուն կպիտկոպոսի առեալ՝ յանկեան ուրեք աշխարհի յանարգ վայրի թաղչէր, ի Մոպսուեստացւոց յաննշան քաղաքի ի Կիլիկիա երկրորդ : Էր նա արդարեւ ճշմարիտ չառաւիղ Պօղոսի Սամոստացւոյ, թէպէտեւ զՓոթմնոսի եւ զայլոց հերետիկայետացն զհետ երթացէ ի զիրս իւր զմարմնաւորութենէն Տեսառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի՝ յամենայն ձեռնարկութիւնս իւր նոցա բանիւքն վարելով, եւ չարագոյն եւս : Սա իւրով նենդութեամբ եւ ժպրհրութեամբ եւ զիւսկանն մուլորութեամբ կորուստանել կամէր զամենայն մարդ՝ ձգեալ զիւզու իւր սուր եւ հատու՝ իբրեւ զիմի, եւ թափեալ զթոյն իւր որ ընդ լեզուաւ քարբի : Ան ժամանակ մի որջացեալ զօղէր յեր-

կիւղէ իշխանութեան այնոցիկ, որք յԱստուծոյ մեծէ եւ ի Փրկչէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ ընկալան զգորութիւն կոխելոյ զօծս եւ զկարիճս եւ զամենայն զօրութիւնս թշնամւոյն, սուրբ առաքեալքն եւ յետ նոցա մարտիրոսք, եւ խոստովանողք եւ եպիսկոպոսք եւ այլք ի սրբոց՝ ժառանգք նոցին իշխանութեանս»

Ս. Հայրապետն (առ Պրովդ Պատրիարք Կ. Պոլսոյ) յիշելէ ետքն վատանուն աղանդաւորին մոլորութիւնները կր խնդրէ որ «Որպէս Տեառն հաճութեամբ դատապարտեցաւ յայտնապէս եւ յանուանէ յեփեսոս ի տիեզերական սիւնհոգոսի պիղծն Նեստորիոս, այսպէս եւ ի ձէնջ յառաջագոյն դատապարտեալն առանց իւրոյ անուանն յիշատակի, ամենապիղծն Թէոդորոս վատթարագոյնն ի պէսպէս անօրէնութիւնս յանուանէ դատապարտեսցի» Այս սողերն ամեն զովեստէ վեր են եւ քաջայայտ կը ցուցնեն թէ Աթանասներու եւ Կիւրեղներու ողին եւ ի Հայաստան կը տիրէր :

Անթիւ են նաեւ այն վկայութիւնք որովք կը դաւանին մեր Ս. Հարք՝ Պետրոս Առաքեալի զլիաւորութիւն եւ Հռոմայ Քահանայապետին գերիշխանութիւնն տիեզերական եկեղեցւո՞մ վրայ, Ահա նոյն Ս. Սահակայ խօսքերը . « . . . Զի նոյն ինքն կենդանարարն ուսուցանէ՝ ասելով ցՊետրոս . Դու ես վէմ, եւ ի վերայ այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ, եւ զրունք զժողոց ԶՔԵԶ մի յաղթահարեսցեն : Արդ՝ զինչ իմանայցէք զասկն ցՊետրոս վէմ. միթէ իբրեւ զմի ոք ի քարանց, քաւ լիցի. այլ մարդ բանաւոր, գլուխ առաքելական դասուն : » Գրիգոր Տղայ կ'ըսէ . «Գրէ համասփիւռ եւ Պետրոս գլխաւորն առաքելոց թէ գերիցունս աղաչեաց իբրեւ զերիցակից, եւլն. : » (Նամականի Տ. Գր. Կաթող.) :

Կաթողիկէ Միութեան ամենէն անխոնջ եւ անվեհեր առաքեալներէն մին, սքանչելին Ս. Ներսէս Լամբրոնացի կը գրէ . «Եւ որպէս հիմն եկեղեցւոյ Պետրոս ասէր . Զանցս չարչարանաց եղբայրութեան ձերոյ յանձինս կատարեալ : » Եւ այլուր . «Եւ այսպէս շնորհօքն Աստուծոյ՝ տիեզերք յուսումն առ Քրիստոս տաւաղին, ամենեցուն յուզիլն կալով պոլոտայ՝ յիւրաքանչիւր աղգս եւ աշխարհս : Եւ մի զլիւսն է անդամ, Սպանիա, եւ Արեւելք, Յոյնք եւ Բարբարոսք, Հայք եւ Վերք, Ասորիք եւ Եգիպտացիք . ի նա են յարեալ ամենեքեան հօգուով, եւ զնա զգեցեալք հաւատով» (Ճառ Միութեան) :

Զաքարիա Կաթողիկոս հայոց կը գրէ . «Յառաջագոյն քան

դծնանելն ի Բեթղէմ, տայ զերկրաւոր պետութիւնն ի Հռովմայեցիս՝ որ չորրորդ դադանն անուանեալ ի Դանիէլէ : Քանզի ի Հռովմ հանգերձեալ էր կարգել զաթոռն Պետրոսի եւ Պօղոսի, եւ զղլխաւորութիւն Ս. Եկեղեցւոյ, եւ զհռովմայեցւոց թաղաւորութիւնն կոչելոց էր ի հաւաստ՝ լինել զաւագան քրիստոսական գաւառութեան ի վերայ դիմամարտից Խաչին Քրիստոսի» (Ի ծնունդ Տեառն) :

Ինչ պերճախօս շեշտերով կը յանդիմանէ եւ կը հեղնէ Գրիգոր Տղայ զՏուտէորդի որ չէր չիկնէր մոլորեալ անուանել զԵկեղեցին Հռովմայ. «Ապա ի զո՛ւր աշխատեցաւ Պօղոս. ի զո՛ւր աշխատեցաւ եւ Պետրոս, եւ ո՛չ ուղղեցան որք նորա ի դնացս՝ ընդ որ խորհեցաւ եւ արար. ընդունայն են քարոզութիւնք նոցա, եւ սուտ են խոստմունք Տեառն առ Պետրոս՝ թէ ի վերայ այդր վիմի չինեցից զեկեղեցի իմ, եւ զըռնք դժոխոց զնա մի յաղթահարեցեն : Արդ յաղթահարեցաւ եւ կորեաւ, զի ո՛չ է եկեղեցի՝ այլ այր աւազակաց . . . : Արդ ուրախ լինր, Պիղատոս, յնծացէ՛ք եւ զուք զառք քահանայապետաց, Աննա եւ Կայիափա, վասն զի ո՛չ սպանիք տէր, այլ մոլորեցուցիչ, ո՛չ հովիւ, այլ վարատող ոչխարաց» :

Մեկնութեան չեն կարօտիր նաեւ հետեւեալ խօսքերն զոր Գրիգոր Կաթողիկոս Ապրիատ կ'ուղղէ առ Ս. Քահանայապետն Իննովկենտիոս. «Դերակատար զխաւիոխանդ Քրիստոսի, եւ հաստատեալ ի նմանէ ինքնազուխ պետդ Եկեղեցւոյն Հռովմայ, որ է մայր ամենայն եկեղեցեաց աշխարհի . . . Գրիգոր ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի, եւ չնորհօք Աստուծոյ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց, եւ որդի Ս. Եկեղեցւոյ ձերոյ, որ է մայր ամենայն եկեղեցեաց Քրիստոսի. եւ որպէս սովոր էաք յառաջ, նոյնպէս եւ այժմ ունիմք զնա, եւ կամիմք միշտ հնազանդ մնալ հրամանաց Զերոյ՝ մեք եւ արհիւսպիսկոպոսք եւ եպիսկոպոսք եւ քահանայք եւ ամենայն կղերիկոսք Եկեղեցւոյս մերոյ» :

Բայց ո՞վ կրնայ մոռնալ երբեք մեր քաղցրալեզու՝ մեղրածորան Հայրապետին, Ս. Ներսէս Շնորհալեւոյն հոգեբուխ երկնանուագ շեշտերն .

«Եւ դու Հրովմ մնայր հաղափայ,

«Գերապայծառ եւ պատուելի,

«Մեծիւն արուրդ Պետրոսի

«Առաքելոց գլխաւորի .

«Եկեղեցի անշարժելի

« Ի կեփաղեան շինեալ վիմի ,
« Դրանց դրժուաց տնցադրելի ,
« Եւ կնիք երկնիցրն բացաղի : »

Այսքան որոշ, այսքան պայծառ, այսքան բարձրագոյն վրկայութիւններէ յետոյ, ի տես այնքան անտարբերութեան եւ անզուսպ հակառակութեան, տրտմութեամբ կը համակի մարդուս հոգին, եւ ակամայ իսկ կը կրկնէ դարուս ամենէն առաքինի եւ խորաթափանց հանճարներէն միոյն՝ գերահռչակն ժողէֆ ար Մէսթրի խօսքն. « On a peine à comprendre comment la conscience qui consent à les prononcer, refuse de s'y rendre. »

ՆԵՐՍԷՍ Յ. Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

« ՈՂՋՈՅՆ ՔԵՋ ՄԱՐԻԱՄ » . ԱՂՕԹՔԻՆ
ՍԿՋԲՆԱԿԱՆ ԾԱԴՈՒՄԸ

Դուցէ այս պատմական խնդրոյս ափ յափոյ պատասխանեն « Պաակերի » ի ընթերցողներէն շատերն, ըսելով թէ անշուշտ նախ եւ յառաջ Լատին Եկեղեցւոյն մէջ սկսած է « Ողջոյն քեզ Մարիամ » ազօթքին գործածութիւնն, եւ յետոյ առ սակաւ սակաւ յարեւելս ու առ մեզ իսկ մուտ գտած է ոչ ի բազում ժամանակաց հետէ :

Սակայն դիւրին չէ ճշդիւ գտակաւ որոշել ժամանակն, յորում Հրեշտակային ողջունատրութիւնն յարեւմտեան եկեղեցւոյ ի կիր արկանիլ սկսաւ : Եզան եկեղեցական մատենադիրք ոմանք անցեալ դարուն մէջ, որոնք կը պնդէին թէ Սուրբն Դոմինիկոս (1170-1221) հաստատած ըլլայ Պսակ Կուսին կամ Վարդարան ըսուած բարեպաշտիկ սովորութիւնն, ու հետեւաբար ինքն իսկ յօրինած ըլլայ « Ողջոյն քեզ Մարիամ » ը : Բայց Բենեդիկտոս ԺԴ. Սրբազան Քահանայապետն անհերքելի փաստերով կը ջրէ սոյն կարծիքն, ու այլ եւ այլ անմիտելի վկայութիւններով կը հաստատէ թէ նոյն ազօթից կիրարկութիւնն յեկեղեցւոյ Սուրբ Դոմինիկոսի ժամանակէն աւելի հին էր. վասն զի յիշեալ Սուրբն ոչ թէ հնարեց զայն, այլ մանաւանդ արծարծեց նոյն ջերմեռանդութիւնն ի մէջ հաւատացեալ ժողովրդոյ՝ կ'ըսէ՝ Ալբիկեան ազանդաւորաց դարձին համար :

Յիրաւի դիտենք ի պատմութենէ՝ թէ Պետրոս Ամինացի (1050-1115) Անապատական եւս կոչեցեալ՝ կրօնաւորն, որ խաչակրութիւնը քարոզեց զլիսաւորաբար ի Նորմանդիա Գաղիոյ, առաջինն եղած է որ «Ողջոյն քեզ Մարիամն ուսուցած է կարողալ չզիտցող խաչակիրներուն՝ իբր գիւրին ու յարմար միջոց մը աղօթք ընելու համար : Հրեշտակային ողջունատրութիւնն «Հայր մեր» ին հետ մէկտեղ ըսելու սովորութիւնն՝ ի սկզբան անդ Անգլիոյ վանատանց մէջ սկսաւ : այս աղօթից իւրաքանչիւրն որոշեալ թուով կը կրկնուէր ու անոնց ամէն մէկն ըսեղեն յետոյ հաւատացեալք փոքրիկ քար կամ գնդակ մը կը նետէին իրենց ծոցն, եւ կամ գօտիններուն կապած չուանէ հանգոյցներուն վրայ մի առ մի կը համրէին նոյն աղօթքները : (1)

Մինչեւ ցայսօր ըսածներնէս պիտի հետեւցնեն անտարակոյս ընթերցողք՝ թէ յիշեալ աղօթքին ծագումն յարեւմուտս ի Լատին եկեղեցւոյ եղած ըլլայ : Եւ սակայն եկեղեցական պատմութիւնը կ'աւանդէ մեզի՝ թէ Պետրոս Անապատականէն չորս դար յառաջ ծանօթ էր «Ողջոյն քեզ Մարիամն յարեւելեան կողմն աշխարհի առ Յոյն : Զիք երկրայութիւն թէ Յոյն եկեղեցին ի սկզբանէ անտի քրիստոնէութեան մեծ պաշտօնասիրութիւն տածած է միշտ առ Սուրբ Կոյսն : Վկայ են ցարդ նոյն եկեղեցւոյն Հարց բազմադիմի գրուածքները : Արդ՝ Սեւերոս Աղեքսանդրիոյ Պատրիարքն յամին 647՝ իւր Յաղագս ծխից մկրտութեան (2) դրքին վերջն հետեւեալ աղօթքն ունի, որ ըստ ամինայնի մեր գործածած այժմու ձեւին բուն նախնական տիպարն է. «Խաղաղութիւն քեզ՝ Մարիամ, լի շնորհօք, Տէր ընդ քեզ, օրհնեալ ես դու ի կանայս, եւ օրհնեալ է պսուղն որ է յորովայնի քում» Յիսուս Քրիստոս : Սրբուհի Մարիամ, մայր Աստուծոյ, աղօթեա՛ ասեմ՝ վասն մեր մեղաւորացս, ամէն » : — Մինչեւ ցայսօր իսկ չկաթուղիկեայ յոյն առհասարակ կը գործածեն սոյն աղօթքը :

Ուստի հարկ անհրաժեշտ է եղրակացնել թէ Հրեշտակային ողջունատրութիւն յարեւելից յարեւմուտս անցած, եւ այսպէս ընդհանրացած է համօրէն Կաթուղիկէ եկեղեցւոյն մէջ : — Ինչո՞ւ համար ուրեմն մեր չմիարան համազդիք զուրկ զըս-

(1) Կարգեալ Հերկենրեյթէր, Պատմ. Եկեղ. հատոր Գ, 320 :

(2) Տե՛ս Միննը, ծագումն եւ պատճառ Կաթուղիկեայ արարողութեան, էջ 63 :

նուեւելու են ցարդ այսպիսի փառաբանութենէ մը ի պատիւ Տի-
րամօրն. արդեօք մեր երանաշնորհ Հայրապետը զրոյ թողած
չեն մեզի այն անմահ յիշատակաց արժանի Շարակնոցն, որուն
իւրաքանչիւր էջին մէջ հիւսել ուղած են Աստուածածնայ դո-
ւիստներն: Հեո՛ւ մեզմէ ո՛ր եւ է նախապաշարմունք ու կան-
խակալ կարծիք. «Ողջոյն քեզ Մարիամ» աղօթքն յարեւելս
նախ եւ յառաջ սկսած ու աճած է, ու պէտք չէ՛ բնաւ որ մեր
հիկեղեցին յայսմ իսկ յուսկանէն ետք մնայ:

Յ. Վ. ՄԻՍՔՅԱՆ

Ա Կ Ն Ա Ր Կ Մ Ը

Ս, Ի Գ Ն Ա Տ Ի Ո Ս Ի Թ Ղ Թ Ո Ց Վ Ր Ա Յ

(Շարունակութիւն տես քիւ 21)

«Զոր ոմանք յանդիտութենէ ուրանան զնա, նա մանաւանդ
ինքն զնոսա ուրանայ, որք են ի կողմն մահու առաւելեալ քան
ի ճշմարտութեանն. որք ոչ անսպին մարգարէութեանց եւ ոչ
օրինացն Մովսիսի, այլ եւ ոչ ցայժմ Սրբոյ Աւետարանին, որք
եւ ոչ ի կիրս մեր հային» Վերջին բառերս անփոփոխ ըստ Տը-
պագրին են. զիտելի է յուսկանն որ կ'ըսէ, եւ ոչ մեր ըստ
առն առն կրից. այսինքն է նահատակաց չարչարանքն՝ որով
քանի՛ անթիւ անհաւատք եւ անհաւանք միայն ի տես յօժա-
րակամ կրից վկայից դարձան ի հաւատս. յիշեմք Ս. Յուստինոս
վկայն, որոյ ի Քրիստոս դարձին զխաւոր պատճառն եղաւ այս.
Տպագրին զայդ առդ այսպէս կը կարդայ. որք եւ ոչ ի գիրս մեր
հային, ի կիրս կարդաւ. բայց որպէս զի Տպագրին՝ կամ աղա-
ւաղեալ ձեռագիրն ծածկէ իր վրիպակն՝ կը յաւելու՝ զոր ոմանց
ոմանց ուսուցանեմք. որչափ ալ ճարտար՝ այլ ընդունայն յա-
ւելուած:

«Արդ եւ վասն մեր այսպէս խորհին. զի զինչ օգուտ է
ինձ՝ եթէ ոք զիս փառաւորէ եւ զՏէրն իմ հայհոյէ, ոչ հաւա-
տայով՝ երբ մարմին գրեցաւ. (Յն. բառականաւ կ'ըսէ. ոչ
խոստովանելով զնա մարմնագրեաւ): Իսկ որ այսմ ոչ հաւա-
տայ՝ (յոյնն կ'ըսէ. եւ որ զայս ոչ ասէ. այսինքն՝ ոչ խոստո-

վանի)՝ ուրացող է կատարեալ եւ զգեցեալ է գման . (Յն. մի
բառիւ կ'ըսէ. մահագգեստ է) : Արդ եւ զանուանս անհաւատիցն
ոչ է բարեոք ինձ գրել . քաւ լիցի ինձ եւ յիշել զնոսա մինչեւ
ապաշխարեացեն ի չարչարանս՝ որ է յարութիւն մեր : » Տպա-
գիրն վերջին տողին մէջ կ'ըսէ. մինչեւ ապաշխարեացեն եւ հա-
ւատացեն զչարչարանս. դուցէ թէ հաւատացեն բառն յու-
նական ձեռագրաց ոմանց մէջ դանուի. զի զայդ կրնամք իմա-
տին պահանջն համարել. թէ եւ ոչ բացարձակ :

« Մի խարիք՝ զի եւ երկնաւորք եւ հրեշտակացն փառք եւ
իշխանութիւնք երեւելիք եւ աներեւոյթք՝ եթէ ոչ հաւատան
յարեւնն Քրիստոսի՝ զատապարտեցին : Որ բաւական է տանել՝
տարցի . » վերջին վճիռն ըստ Տպագրին է . յոյնն կ'ըսէ բառա-
կանաւ, Որ կարողն իցէ կարողացի . մի՛ որ տեղեալ հպար-
տացի :

« Զի հաւատք եւ սէր է ամենայն, (Տպագիրն՝ լրումն ա-
մենայնի), եւ չիք ինչ առաւել քան զնոսա : Ի միտ առէք եւ
զորս օտար են մտօք (այլափառ Յն. որով օտարամիտ ըստ
Տպագրին) ի շնորհացն Յիսուսի Քրիստոսի՝ (Տպագիրն փոխա-
նակ Յիսուսի Քրիստոսի կ'ըսէ՝ Աստուծոյ)՝ որ եհաս առ մեզ .
թէ որպէս են հակառակ կամացն (Յն. մտաց) Աստուծոյ . » Տը-
պագիրն կը յաւելու՝ եւ սիրոյ նորա, որ յաջորդին մասն է. իսկ
թէ ո՞վ է այս չիտթութեան պատճառն՝ անշուշտ Թարգմանիչն
չէ պիտի ըսեմ, նկատելով հանդերձ յունականին վրայէ եղած
վրիպակն. ահա . — « Եւ ոչ ունին նոքա (Տպ. նորա) հոգաբար-
ձութիւն սիրոյ, ոչ որոց եւ ոչ այրեաց, նեղելոց եւ կապելոց,
արձակելոց, քաղցելոց կամ ծարաւելոց : »

« Եւ հեռացեալ են ի Գոհութենէ եւ յազօթից, զի ոչ հա-
ւատան Գոհութեանն՝ եթէ (Տպագիրն որ, անվերջանալին) է
մարմին եւ արիւն (չիք ի յունին) Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիս-
տոսի, որ չարչարեցաւ փոխանակ մեզաց մերոց, զոր յարոյց
Հայր քաղցրութեամբ իւրով. (չիք ի յունականին) : Իսկ որք
ընդգէմ են պարգեւացն Աստուծոյ՝ (Յն. եղականաբար պար-
գեւ, նկատելով զՍ. Գոհութիւնն. զոր յաջնակաւ եւս կրնամք
հասկընալ.)՝ ի քննելն իւրեանց մեռանին : Բարեոք էր նոցա
սիրել զչարչարանս նորա եւ կեալ : »

Դիտելի է վերին տողերուն մէջ՝ եւ հեռացեալ են ի Գո-
հութենէ եւ յաղօթից խօսքն. քննել աւելորդ է Գոհութիւն բառն
որ չառ լաւ ծանօթ է . սակայն աղօթք բառիւ կ'ուղեմք ան-

զրադարձունիւ՝ ոչ եթէ սովորական հանապազօրեայ հաւատացե-
լոց աղօթքն՝ այլ Ս. Գոհութեան նախընթացն՝ կիցն ու հետե-
ւորդն հասկընալ. զոր սովորաբար՝ խորհրդական աղօթք, սաշ-
տաման աղօթք, աղօթք հասարակաց կը կոչեմք. տես Առաքել.
սահմանադրութեանց Բ զիւրք, զԼ. ԾԴ. Կիւրեղ Երուսաղեմացի
Կոչումն Ընծայութեան. Ե. Որոգինէս ընդդ. Կելս. Ը. եւն. ։ Ս.
Յուստինոս պարզապէս աղօթք կը կոչէ. նոյնպէս եւ Տերաու-
ղիանոս Յղ. Աղօթից. Ա. ։

Իսկ թէ որչափ իրաւամբ կը խօսի Ս. Վկայս ընդդէմ որոց
զՍ. Գոհութիւն կ'ուրանային՝ յայտնի է ։ Ոմանք հակասելու
պատրաստակամ՝ ջանացած են ցոյց տալ՝ թէ Ս. Իգնատիոսի
ժամանակ Գոհութեան նկատմամբ որ եւ է հերձուած ծնած չէր
զեռ. առ այնպիսիս բաւական վկայութիւն կրնամք կոչել յա-
ռաջ ի նշանաւոր անձանց ։ յորոց սակի՝ Ս. Եպիփան, հերետ.
ԻԶ եւ Լէ. Տերաուղիանոս յղ. պատ. Խէ, Ս. Յերոնիմոս, Աւ-
գոստինոս, Թէոդորետոս, եւ այլք, որք ակն յայտնի կը վկայեն
զի Երեւութականք եւ Գնոստիկեանք եւ այլք զՍ. Գոհութիւնն
անարգելով՝ պղծալից օրէնք հաստատած էին լի գարշութեամբ.
ուստի սխալ է այդ կարծիքն՝ թէ ընդդէմ Ս. Հաղորդութեան
հերետիկոսութիւնք ի Սիմոնեանց անտի սկսած եւ մարած ըլ-
լան իսկոյն Ընդհակառակն այդ թիւնաւոր արմատէն ծնան եւ
ուռճացան սոսկալի մարտութիւնք հետզհետէ ։

Պարբերութեանս վերջին տողին մէջ ունիմք ըստ Տպա-
զրին՝ բարոք էր նոցա սիրել զջարջարանն նորա եւ կեալ ։ յոյնն
կ'ըսէ. բարոք էր նոցա «էբել զի յարիցեն, սիրելն յունականաւ
agapân երեք իմաստիւ կրնայ թարգմանուիլ, երեքն ալ ըստ
պատշաճին ։ Եթէ յիշեմք Աւետարանին հատուածն՝ յորում Փըր-
կիչն Ս. Գոհութեան վրայ խօսելով՝ հրէայք կը գայթակղին,
զի ընդդիմադրաց նկատմամբ է Ս. Վկայիս խօսքն, յայնժամ
կրնամք ըսել՝ հասանել Երկրորդ իմաստն է՝ Սէրն կամ Ագապ
զոր հաւատացեալք կը հռչակէին, կամ լաւ եւս է կուտային՝ ի
կերակուր աղքատաց, ի կոչումն սիրոյ, աստ զիտելի է՝ զի Ս.
Խորհուրդն հաւատացելոց լեզուաւ՝ ինչպէս ծանօթ է Սէր կը
կոչուէր. Սէր ըստ առաւելութեան. նոյն անունն ունէր երկրոր-
դաբար՝ ըստ նմանութեանն՝ Ագապն ։ Ասոր յիշատակութիւնն
ունիմք առ Կորնթաց. ԺԱ. դուռի. Տպազրին լուսանցից մէջ
ունի. եւ յաղագս ագապի ոչ է փոյր նոցա ։ Իսկ երրորդն՝
ըստ այժմեան ըսածնուն՝ բուն Սէրն, որ է Ս. Պատարադն. յա-

բութեան յոյն եւ առհաւատչեայն, Տես Յովհ. Աւետ. 2. 54 .
Այս երրորդ իմաստն է ամենէն պատշաճն :

«Արժան է հեռանալ յայնպիսեաց եւ ոչ առանձին անդամ
խօսել ընդ նոսա կամ առաջի ժողովրդեանն . (Տպագիրն փո-
խանակ առ անձին բառին ունի բանիւք . իսկ յոյն փոխանակ
առաջի ժողովրդեան կ'ըսէ՝ առ հասարակաց) . նայեցարուք ի
մարգարէսն, եւս առաւել յԱւետարանսն՝ (Յն. եզակի յԱւետա-
րանն , նոյնպէս եւ յաջորդն) , յորում ճառին մեզ չարչարանքն՝
(Տպագիրն՝ յորս ճառի փրկութիւնն մեր) եւ յորում կատարումն
յարութեան . (Տպագիրն՝ եւ կատարե զյարութիւն մեր) :

«Եւ յերկմտութենէ փախերուք՝ որպէս ի զխոյ չարեաց .
Ամենեքին եպիսկոպոսի հնազանդ լերուք, որպէս Յիսուս Քրիս-
տոս Հօր Աստուծոյ . (Տպագիրն կը փոխէ իմաստն ըսելով՝ որ-
պէս Յիսուսի Քրիստոսի եւ Հօր Աստուծոյ) , եւ քահանայից՝ իբ-
րեւ առաքելոց, եւ ի սարկաւադաց պատկառեցէք՝ իբրեւ ի հը-
րամանէ Աստուծոյ . Եւ մի ոք գործիցէ ինչ առանց եպիսկո-
պոսի յեկեղեցական գործոց, Ճշմարիտ Պատարագ (Յն. Գոհու-
քիւն) համարեցի՝ որ ինչ յեպիսկոպոսէն գործիցի , կամ յայն-
մանէ՝ որ ի նմանէ գործել հրամայիցի . Ուր երեւի եպիսկոպոսն՝
անդ եղիցի ամենայն ժողովն . որպէս զի ուր իցէ Յիսուս Քրիս-
տոս՝ անդ իցէ կաթողիկէ եկեղեցի . Չ օրէն ումեք առանց ե-
պիսկոպոսի ոչ մկրտել եւ ոչ սէր առնել . այլ զոր ինչ նա կըն-
քեցի՝ այն եւ Աստուծոյ հաճոյ է . զի լինիցի հաւատարիմ եւ
ճշմարիտ զոր ինչ եւ գործիցէք :

Զմիւռնիացւոց թուղթն Տպագրին մէջ առաջինն լինելով՝
կը տեսնեմք որ վրիպակը եւ այլայլութիւնք՝ թէ եւ չաա՝ այլ
դէթ ոչ այլ թղթոց հաւասար . այս կարգաւ առաջնութիւնն
բաւական լոյս կրնայ տալ մեզ հետեւցունելու՝ թէ նոյն իսկ
Տպագրին համար աշխատողաց թուլութեան արդիւնք եղած են
այնչափ անթիւ չփոթութիւնք եւ իմաստից վրիպակք՝ զորս
ցարդ տեսանք . զի առաջին թուղթս նոր եռանդեամբ սկսելով՝
հետեւելոց մէջ գաղջացած են . Սակայն միայն թուլութեան
գուցէ թէ չէ ամբողջ յանցանաց բռն, մաս մ'ալ՝ եւ գուցէ
մեծագոյնն՝ անկարողութեանն ըլլայ, եւ քիչ մ'ալ՝ առ ի չքմեղ՝
Չեռազրաց եւ Գաղափարողաց :

Վերին տողերուն մէջ ըստ յունին գրինք՝ Չ օրէն ումեք
առանց եպիսկոպոսի ոչ մկրտել եւ ոչ սէր առնել . Տպագիրն
կ'ըսէ . Չիք իշխանութիւն առանց եպիսկոպոսի ումեք ոչ մկրտել

գորք եւ ոչ առնել հանգիստ. յունականն առնել ազապ (սէր) կ'ըսէ, մինչ սա հանգիստ: Անկասկած՝ աստ Ազապ բառն Ս. Պատարազն կը նշանակէ. ինչպէս իմաստէն ալ յայտնի է. արդ՝ չէ հնար թէ հայերէն լեզուաւ Ս. Պատարազին Հանգիստ կոչումն ստեղծ ըլլայ աստ Թարգմանիչն. եթէ ձեռագրի ազաւաղումն չէ՝ այս այսպէս է: Այլ գորք ինչ նա կնքեաց, Տպագիրն կ'ըսէ, այլ գորք ինչ նա քննեաց, աւելի մերձաւորութեամբն կնքել բայն դրի ի յունականին փոխանակ հաստատելոյ, ձայնին եւ իմաստին միանգամայն ուշ գնելով:

«Արդ պատշաճ է արթուն կալ, մինչ գոյ ժամանակ ապաշխարել առ Աստուած: Բարեք է ճանաչել զԱստուած եւ զեպիսկոպոս. եւ որ պատուէ զեպիսկոպոս՝ պատուի յԱստուծոյ՝ եւ որ դործէ ինչ եւ ծածկէ յեպիսկոպոսէ՝ ծառայէ նա սատանայի: Ամենայն ինչ ձեր շնորհօք առաւելուցու, զի արժանի էք. զի յամենայն հանգուցէք զիս՝ եւ զձեզ հանգուցէ Յիսուս Քրիստոս. ի մերձեցալս իմ առ. ձեզ եւ ի հեռանալս իմ ի ձեռք սիրեցէք զիս: — Սոյն վերջին տողերս լաւ եւս համարիմ ընթեռնուլ՝ ի մերձ լինելս իմ առ. ձեզ եւ ի հեռ. լինելս իմ ի ձեռք . . . աւելի յունականին մերձաւոր լինելով. — հաստուցի՝ ձեզ Աստուած՝ (Տպագիրն փրկեաց զձեզ Աստուած)՝ զի արժանի լինիջիք այնմ՝ վասն որոյ ամենայնի համբերէք: — Վերջին տողին մէջ Տպագիրն կը փայլի. փրկեաց զձեզ Աստուած զի արժանի լինիջիք այնմ՝ վասն որոյ զամենայն ինչ համբերէք. յունական ոճ հայցականաւն եւ գեղեցիկ շարադրութեամբն:

(Շարայարելի)

ՀԵՌԱԶԱՅՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հազիւ թէ հեռաձայն դործին գտնուեցաւ, մարդ ջանաց զայն իւր ամեն պիտոյից ծառայեցունել: Ասոնց մին էր՝ լրագիրն փոխանակ աչք յոգնեցունելով կարգալու, լսել ականջ զընկելով: Ամբիկացի մը մտածած էր՝ ամեն առտու եւ երեկոյ իր ընթերցողաց ձայնադրուած զլանիկներ ղրկել, զորս դործիքին մէջ զնելով ընթերցողն լսէ ըսածն: Այլ այս թիւրատար միջոց

չըլլալով կ'ըսուի թէ պարզ մտածմունք մնացած է, վասն զի ձայնը չըսուիր:

Հեռաձայն լրագիրն աւելի լուրջ է, եւ երկու տարիէ ի վեր ի դորձածութեան: Այս անգամ Ամերիկա քիչ մը տհաճ է, վասն զի ծերացած Եւրոպայի զիւան է այս. Պուտարէշթի մէջ Tèlèpone Hirmondo կոչուածն: Քաղաքին ամենէն նշանաւոր լրագրապետք մասն ունին այդ հրատարակութեան մէջ. բոլոր օրն կը խօսի, 6000 բաժանորդաց խօսք կը հասցունէ թերերու ձեռքով, որոնց երկայնութիւնն է 250 հազարամկր: Գինն է 10 սանթիմ:

Առաւօտուն ժամն ութուկէսէն մինչեւ երեկոյ կը խօսի Daily Chronicle որ լսած է լրագիրս՝ նիւթոց բաժանման վրայ այս տեղեկութիւնն կուտայ.

Իւրաքանչիւր բաժանորդ կանխաւ ցուցակ մը կ'ընդունի լրագրին վարչութենէն, յորում նիւթոց կարգն եւ սկսելու ժամն վայրկենով նշանակուած են. բաժանորդը ճիշդ ժամանակին ուշած նիւթոյն համեմատ ականջին կը մօտեցնէ դործին:

Առաւօտուն ժամն ութուկէսին Եւրոպիոյ եւ Ամերիկայի հեռագիրներով կ'ըսկսի, ապա մայրաքաղաքին լուրերն կը հաղորդէ եւ զիչերուան հասնող ճամբորդներն կ'իմացունէ: Ժամն իննին պաշտօնական լուրեր եւ կառավարութեան թերթին համառօտութիւնն: Ինն երեք քառորդէն մինչեւ տասը քառորդ Վեննայի վրայ կը խօսի եւ քաղաքին լրագիրներուն տեղեկութիւնքն կը հաղորդէ: Ժամը տասը քառորդէն մինչեւ տասնուկէս սակարանին եւ Հունդարիոյ արմտեաց հաշիւներն: Իսկ մինչեւ 11 տեղական արուեստից եւ գիտութեան լուրերն: Տասնեւմէկ ու քառորդէն մինչեւ տասնումէկուկէս դաւառներու եւ արտաքին լուրեր: Տասնեւմէկուկէսէն մինչեւ տասնեւմէկը երեք քառորդ Վեննայի սակարանին եւ արքունի ու քաղաքական տեղեկութիւնք: Եթէ կէս օրէն յետոյ Բայխաղակն ժողովքի է՝ տասը վայրկեանը մէյմը երեսփոխանաց սեռնեկին լուրերն կ'իմացունէ. եւ վասն զի այդ Սենեկին հետ ուղղակի հաղորդակցութիւն ունի հեռաձայնն՝ ուստի ստէպ նախարարներու եւ պիւստոր ատենաբանից խօսքն կը լսեցունէ:

Այսպէս մինչեւ իրիկուն կը խօսի գործին: Եւ որպէս զի բաժանորդք ամեն հանգստութիւն ունենան՝ կէս օրին եւ երեկոյեան ամբողջ օրուան լուրերն կը համառօտէ:

Երեկոյեան քաղաքականն դադրելով արուեստներն կ'ընկնին:

Լրագիրն ուղղակի հաղորդակից ըլլալով մեծ թէաարոնին՝ բաժանորդաց օր մը ներդաշնակ պարերդ կուտայ, օր մը կատակերդակ խաղ, եւլն. Եթէ նոյն միջոցին կարեւոր լուր մը հասնի՝ բաժանորդաց զանգիկներն կ'ըսկսին հնչել, ուշ դնելու է, նոր լուր կայ :

Ամենապարզ է հաղորդակցութեան միջոցն. Լրագիրն իր կաղմութեամբ ճիշդ միւս լրագիրներուն կը նմանի. կ'ենթադրուի առանց տպարանի. իւրաքանչիւր պարբերութեան տակ ընդհանուր տեսչին հաստատութիւնն կայ. Զօրաւոր հնչուքն ունեցող յատկաձայն տասը հոգիք յաջորդաբար հեռաձայնին առջեւ կ'անցնին եւ ձեռքի ձեռագիրն կը հնչեն :

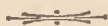
Այս նորօրինակ եւ փառաւոր ձեռնարկս զարմանք չէ թէ հակառակորդներ ունեցած է. տեսարանք եւ լրագիրք մահացու հարուած կարծեցին ստանալ այդու. սակայն շուտ համոզուեցան՝ թէ Téléphone Hirmondo իրենց բնաւ փնաս պիտի չպատճառէր. Վասն զի եթէ ոք թէատրոն երթալ չկարէ՝ տունը նըստելով կը լսէ. իսկ ով որ կարող է երթալ՝ աչք եւ ախանջ միտսին կ'ընկերանան : Այս արանց համար. իսկ կանանց՝ աւելորդ վախ էր այդ. վասն զի ասոնք ոչ թէ բան մը տեսնելու՝ այլ տեսնուելու համար կը վազեն հոն. իսկ լրագրաց համար՝ յայտնի է որ դործի մարդն իւր քով ունենալ կ'ուզէ կարեւոր թերթերն, ոչ թէ լսել ու նետել :

Ինչ որ ալ ըսուի՝ յայտնի է որ կատարելապէս յաջողած է թերթն. երաժշտական ներդաշնակութիւնն Հունգարիոյ շատ քաղաքներուն հետ պիտի կապէ հեռաձայն լրագիրս : Սկսած տան 300,000 ֆիորին ունէր, այսօր 500,000. Իր 6000 բաժանորդքն 0 ֆր. 10 ով 219,000 ֆր. կուտան. փորձ չկայ. տարեկան է բաժանորդագրութիւնն. ապահով դործ :

Ուրիշ պակաս մը կը մնայ հիմայ այսինքն փոխանակ այդ հեռաձայնին սոխերը ախանջին բռնելու՝ հնար գտնուէր անկողնին քով հաստատել, կամ պատուհանին քով կենալով լսել. սրճափ աւելի զիւրաւար կ'ըլլար :



ՍԱՆՐ ԳԻՏԵԼԻՔ



ԱՍՏՂԱՐԱՇԽԱԿԱՆ . Գնդակամե, կայծակ . — Nature
թերթէն կը քաղեմք հետեւեալն .

Պ. G. M. Ryan Սինտի մէջ իր երկու բարեկամաց հետ
կը գտնուէր սրահի մը մէջ փոթորիկ պահուն, ուր զոներն եւ
պատուհաններն փակ էին : Պ. Ryan սրահէն ելլելով զուռ մը
գնաց բանալու . եւ ահա դարձին սրահին մէջ իր երկու բա-
րեկամաց մօտ օդոյն մէջ լուսնկայի մեծութեամբ հրեղէն դունդ
մը կը տեսնէ : Իսկոյն զարհուրելի պայթիւն մը կը ճայթէ, թընդ-
անօթի հարուածէն սաստիկ . երկու բարեկամքն թեթեւապէս
վիրաւորուած կ'իջնան վար . մին ձախ երեսին վրայ բռնոյցաւ
մ'ըզզպով, իսկ միւսն բազկին վրայ : Ծծմբի զօրաւոր հոտ
մը սիւռեցաւ սրահին մէջ : Քովի սենեկին մէջ երկու հրացան
կախուած էր պատէն . մին ամենեւին չէր շարժած , մինչդեռ
միւսն՝ երկու կտոր եղած . հրացանին ուղղութեամբ պատը ծա-
կած էր, նոյնպէս առաստաղին վրայ կրկին ծակեր կային :

Ուսկից մտաւ շանթն ներս, ոչ ոք կրցաւ իմանալ . եւ ոչ
իսկ թէ ո՛ր գնաց :

Կրոնեցանոսիոյ մեծ երկնաքարն . — Նոր արշաւանք մը
կը պատրաստուի զէպ ի Կրոնեցանոսիա Պ. Peary ի ձեռամբ .
աշխարհադրականէն զատ գլխաւոր նպատակն է՝ անցեալ տարի
գտնուած 40 տակառաչափ կշռող երկնաքարին վրայ տեղեկու-
թիւններ հաղորդել Փիլադելփիոյ Գիտութեան Կաճառին : Տա-
կառաչափն հաւասար է 1000 քիլոյի, որով փոքրիկ մոլորակ մը
կը կազմուի . մինչեւ այսօր ամենէն մեծն . Եթէ վերջերս Պիւ-
ճիոյ մէջ ինկածին դնով կշռենք՝ (Պատկեր է տարի , Թ. 5
էջ 107)՝ կ'ունենանք 60 միլիոն ֆրանք , ճամբորդութեան գըլ-
խաւոր նպատակն է :

ԵՐԿՐԱԳՐԱԿԱՆ . Փայքոն կղզւոյն նորէն երեւումն . —
Դոնկայի Արշիպիղադոսին մէջ 1881 ին Փալքոն հրաբխային
կղզին երեւցաւ . տասնուհինգ տարուան կեանքին մէջ շատ փո-
փոխութիւններ կրեց եւ երեք կառավարութիւններու հպատա-
կեցաւ :

Առաջին անգամ 1889 ին Անգլիացեացն եղաւ. ծովու երև-
սէն յիսուն մեղր բարձրացած էր, հասարակածային բեղուն բու-
սականութեամբն ծածկուած : Տարի մը յետոյ միայն ժայռ մը
մնացած էր ծովուն երեսը : Դաղղիական ռազմական նաւ մը
1892 ին Փալքոն կղզին կը գտնէր հարաւային կողմը տասնու-
երկու մեղր բարձրացած, գեղեցիկ բուսականութեամբ : Ապրիլի
մէջ 1894 փոքրիկ զիծ մը միայն մնացած էր ջրոց կղերքն :
Սակայն երրորդ անգամ դարձեալ երեւցաւ ջրոց մէջէն վերջին
օրերուս տասնուհինգ մեղր բարձրութեամբ . այս անգամ Դոն-
կայի արքայն կանգնեց իր զրօշակին :

ԵՐԿՐԱՅԱՆԱԿԱՆ. Ներքին ջերմութիւնն. — Միացեալ Տէ-
րութեանց մէջ վերջերս զանազան փորձեր կատարուած են Պ.
Agarsy ի եւ այլոց ձեռամբ՝ հանդերու ընկերութեան մը բու-
լուց մէջ. 32 մեղր խորութեամբ՝ եւ 200 մեղրի՝ որ վերին
լճին բարձրութեան հաւասար է, եւ 382 մեղրի՝ ծովու մակե-
րեան, եւ 507 մեղրի խորութեամբ՝ վերին լճին ամենէն խորն ,
եւ դեռ չորս ատկի խոր կէտերու վրայ փորձուելով՝ անհաս-
տատ արդիւնք առնուած է . չորս վերջնոց չափն է՝ 675 մեղր
առաջինն, երկրորդն՝ 792, երրորդն՝ 962, եւ չորրորդն՝ ամենէն
խորն՝ 1396 մեղր : Փորձն առաջ կը տարուի եւ 1490 մեղրի
հասած են :

Չորրորդ կէտին վրայ ջերմութիւնն է՝ 26, 1. 32 մեղրի
վրայ 15° ըլլալով . եթէ այս հաշուով կշռենք՝ 1364 մեղրի վրայ
կ'ունենանք 11° 1, որ է՝ 1° առ 123 մեղր : Սակայն Սէն Կոթա-
րի փորձերն 1° առ 30 մեղր ցոյց տուած են :

ՄԹՆՈՂՈՐՏԱՅԱՆԱԿԱՆ . Մքնոյրտի բարձր խաւերուն
մեջ մքնոյրտաբանական քննութիւնք. — Ուռչիկղընի մթնո-
լորտաբանական սենեակն՝ 1895 ին զանազան քննութիւններ
կատարած է վիշապակն կամ թռուցիկն կատարելագործելով՝ օ-
դային բարձրագոյն խաւերուն մէջ մթնոլորտաբանական գործիք
բարձրացունել եւ քննութիւններ ու փորձեր կատարել, առանց
օդապարիկ գունդերու կարօտ ըլլալու :

Hargrave ի Աւստրալիոյ մէջ գործածած թռուցիկներուն
նման է ամենէն ընդունելին . այլ մեղ ծանօթ թռուցիկներուն
ամենեւին չնմանիր : Զուգահեռօտն տուփերու նման է, ետեւի
կողմն բաց, կողերն՝ մետաքսէ կերպասով ծածկուած : Պոչ չունի

Աքանչեղի թռիչ ունի, մինչեւ 1500 մեզր բարձրանալով :

Այս ճամբով մեծ ակնկալութիւններ ունի գիտութիւնն . պաղլեղածնէ թեթեւ գործիներ՝ Բարիզի Richard տան ճարտարագործը՝ պիտի նշանակեն արդիւնքն :

Լայն թեթեւ փոքրիկ թռուցիկ գնտիկներն՝ զորս Պ. Krenner կ'առաջարկէ՝ ամպերէ վեր ու վար հոսանքն կրնան ճշգիւ նշանակել :

Այդ գնտիկներով՝ երբ երկինք պայծառ են՝ բարձրագոյն խաւերու շարժմունքն կրնան հասկցուիլ . նոյնպէս՝ երբ ամպերն բարձր են՝ վարի խաւերուն ընթացքն կը քննուի :

Դարձեալ ամպերու բարձրութիւնն կրնայ այս միջոցով ճշգրտիլ, մինչ անհնար է տարաչափ գործեալ, երբ երկինք միապաղաղ ամպով ծածկուած ըլլան :

ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ. Գնդամե, շանքն.— Այսչափ վկայութիւններէ յետոյ զեռ եւս շատ գիտնականներ գնդածեւ շանթին հաւատք չեն ընծայեր :

Վերջի ժամանակներս այս երեւութիւս շատ օրինակներ յիշուեցան. ահա ուրիշ մ'ալ Պեկինոյ եկեղեցականներուն միոյն վկայութեամբ. այսպէս.

« Հետաքրքրական եւ եղական դէպք մը վերջերս պատահեցաւ մեր Սէնկլենի ուսումնարանին մէջ : Կայծակն հարուածեց մեր խոհարանն. դուռը՝ որ բաց էր քիչ մը՝ ուժով մըղուեցաւ : Գնդիկի մեծութեամբ ու ձեւով կրակ մը խոհանոցին մէջ շրջան ըրաւ, քորայտառալը ծակեց բուական եւ պայթեցաւ : Խոհարար կինն սարսափահար թուալ դուրս առանց վնասի, հանդերձապէսն՝ որ պատուհանին առջեւ կ'աշխատէր՝ ճակտէն անլուանդ վիրաւորեցաւ կլորակ, ուղիղ հետք մը թողլով դէպ ի վար. ճիշդ գիսաւոր աստղի մը ձեւով : Սարսափէն ահաբեկ ինկաւ խեղճը, խոհարարէն աւելի անբախտ, որ սրծիլ յաջողեցաւ : Շանթին անհետ եղաւ առանց վնասելու . հետքին վրայ սեւ փոշի եւ ծծմրի հոտ ձգեց : »

Այս դէպքը բնական է. Պ. Righi Գոլոնիացին ոչ միայն իր օննեկին մէջ գնդածեւ շանթեր կրցաւ հանել ելեկտրական գործեալ մը՝ այլ եւ լուսանկարեց զայնս :

Այս ձեւ կայծակ ունենալու համար կարեւոր է .

10. Ելեկտրականին սլարուտակ թելին զիմացկուն ըլլալն յոյժ .

20. Խտացուցչին պարունակութեան մեծ ոյժ ունենալն, վասն զի որչափ աւելի է այդ՝ այնչափ շարժումն դանդաղ է :

30. Ելեկարութեան կայծերուն ծնած տեղւոյն կաղին անօսւրացումն , որպէս զի բոցին տարածութիւնն աւելնայ եւ ընթացքն երկարի :

Պ. Righi Հոլլի զօրաւոր դործեալ մը՝ չորս սկաւառակով՝ յաջողած է իր փորձերուն մէջ. Լէյտենան 0, 75 տարողութեամբ անօթ մը լեցուցած է ջրաբաշխական շարժչի մը ձեռամբ :

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ



ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱԲԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 21)

«Մտիկ կ'ընէինք, կ'ըսէ , մեծ զարմանքով այնքան հրաշալեաց պատմութիւնը. ապշեր մնացեր էինք թէ ինչպէս մինչեւ այն օրը չէինք լսած այն արտաքոյ կարգի զէպքերը. Պոնտիցիանոսն ալ մեծապէս կ'ուրախանար զանոնք մեզի սորվեցրնելուն համար» Թէպէտ եւ մէնչեւ ան ասան Օգոստինոսին անծանօթ էին այն սքանչելիքը, այսու ամենայնիւ մեծ ցընծութիւն պատճառած էին Եկեղեցւոյն, եւ ասոր ատուածաւրին եւ միանգամայն անմասն անունդով մը անած ըլլալուն անժխտելի ապացոյցներ էին . ինչպէս մարտիրոսաց արիւնը սերմնական զօրութիւն մը տուած էր առաջին ժամանակի բրիտանիէութեան, այսպէս ալ այսօր կուսութիւնն եւ անապատին անուշահոտ բուրմունքներն՝ առաքեալներ, վարդապետներ եւ զիւյազուենիք կը ծնցընեն Աստուծոյ : Պոնտիցիանոս այս բաժնիս հաստատելու համար գեղեցիկ օրինակ մը գիտէ, եւ իւր բարեկամացը հետաքրքիր լռութիւնէն զրդուելով այս-

պէս կը սլատմէ իրենց . Կեղտաց երկրին հարաւային կողմը Թրէշվ քաղաքին մէջ օր մը իրիկունս դէմ, մինչդեռ կայսրը խաղուց կրկէսը կը գտնուէր, ինքը՝ Պոնտիցիանոս պալատեկու ելած էր երեք ուրիշ բարեկամներով, եւ քաղաքին պարիսպներուն մօտ եղող պարտէզները կ'երթային. ճամբուն վրայ խրճիթ մը հանդիպելով՝ մէջերնէն երկուքը ներս կը մտնան, հոն քանի մը կամաւոր աղքատներ կը բնակէին, որոնց խոստացուած է երկնից արքայութիւնը. պղտիկ սենեակի մը մէջ Սուրբ Անտոնի վարուց ձեռագիր մը կը գտնան . հետագործի բարեկամներէն մին կը սկսի կարգալ, կը զմայլի, կը հիանայ, սիրտը կը շարժի աշխարհքէս հրաժարելու եւ նոյն կերպ կեանք մը վարելու փափաքը կը յափշտակէ զինքը, եւ նոյն ընդ նոյն աստուածային սիրով վառուած կը գոչէ՝ ըսելով. «Աղէ՛, ըսէ՛ ինձի բարեկամ, ինչ բանի կը ծառայեն մեր այնքան աշխատութիւնները, նպատակնիս ի՞նչ է, որո՞ւն համար կ'աշխատինք, ի՞նչ փոխարէն կը յուսանք, եւ ո՞վ դիտէ՛ երբ պիտի կարենանք հասնիլ այն մեր նպատակին» Մինչդեռ թէ որ ուղեկամ Աստուծոյ բարեկամ ըլլալ, հիմա, այո՛, այս վայրկեանս կրնամ ըլլալ սուրբ, Այսպէս կը խորհրդածէր, այլալա՛ծ, սիրտը կախուղնալու վրայ էր, հոգւոյն մէջ հակառակ հովերէ շարժած ալիքները կը մռնչէին, բայց վերջապէս կը յաղթէ եւ ինքզինքը մէկէն Աստուծոյ նուիրելով, իւր ընկերակցին կը դառնայ ըսելով՝ որոշումս ըրի . այս վայրկեանս աշխարհքիս հետ ունեցած ամէն կապերս կը կտրեմ, Աստուծոյ միայն պիտի ծառայեմ, եւ հիմա, այս ժամս եւ այս տեղս կ'ուզեմ սկսիլ» Բարեկամը կը գովէ զինքն, եւ ինքն ալ իւր առաջադրութիւնն ընելով, հոն կը սկսին կանգնել այն աշտարակն որն որ կը բարձրանայ այն ամէն բաներով զորս Աստուծոյ համար թողուցեր ենք» «Ասոնք իրենց միտքը որոշեր էին, կ'ըսէ Պոնտիցիանոս, երբոր եկայ միւս բարեկամին հետ եւ բանէ մը լուր չունենալով, հասկըցուցի իրենց որ իրիկունս է, ելանք սուրն դառնանք» Այն ատեն իմացայ պատահածը, եւ ինչ կերպով միտքերնին ինկած էր իրենք զիրենք Աստուծոյ նուիրուլու փափաքը» Աղաչեցին մեզի որ՝ եթէ իրենց օրինակին հետեւելու նոյն փափաքը չէինք զգար, գտնէ, հոն ազատ թողունք զիրենք» Ըստ այնմ բոլոր սրտով եւ անկեղծ բարեմաղթութիւննիս մատուցանելով, եւ զմեզ իրենց աղօթիցը յանձնելով՝ մեր մեղաց վրայ ալ լալով, բաժնուեցանք իրարմէ:

Մենք մեր պալատը դարձանք՝ սրտերնիս միշտ երկրիս վրայ սողալով, իրենք ալ սրտերնին երկինքը կապած, իրենց նոր բնակութեան մէջ մնացին: Երկուքն ալ նշանուած էին, այն անակնկալ լուրն օրիորդաց ականջը հասածին պէս, իրենք ալ իրենց կուսութիւնն Աստուծոյ նուիրեցին: Պոնտիֆիանոս բուրովին իւր պատմութեան զբաղած, չանդարդառնար ամենեւեին որ Օգոստինոսին սրտին մէջ փոթորիկ մը յարուցած է: Քանի որ խօսակցութիւնն անմեղութեան, մաքրութեան, խնստակրօնութեան վրայ կ'ըլլար, Օգոստինոս հանգիստ սրտով կը ծափահարէր եւ կը գովէր. բայց երբ խօսքը այն երկու զօրականաց վրայ կը բացուի, որոնք ամէն բան ձգելու էին Աստուծոյ սիրոյն համար, այն ժամանակ կ'այլալի, անոնց բերնէն ելած այն ազդու խօսքերը չկրնար մոռնալ, եւ մտքին մէջ սա հարցմունքները յարատեւ կը շրջին. «ինչ է մեր ըրածը, որուն կը ծառայենք, մարդոց բարեկամ ըլլալն ի՞նչ օգուտ ունի ինչո՞ւ չըլլամ Աստուծոյ բարեկամ»: Եւ այս խորհրդակցութեանց վրայ իւր խղճին ամէն թելերը ի միասին եւ ուժգին զարնելու կը սկսին: Մինչդեռ Պոնտիֆիանոս կը պատմէր, կ'ըսէ, սիրտս պատառ պատառ կ'ըլլար, տեսնալով իմ աղեղութիւնս, աղտեղութիւնս ու անելի վէրքերս, ամօթէս զետին կ'անցնէի: Մեծ էր զարմանքս այն զգաստ վարուց տեսարանին առջեւ, եւ նոյնչափ նա մանաւանդ մեծագոյն էր սոսկումս, երբ աշուճներս ինք իմ վրայ կը դարձնէի: Այնքան տարիներ անպտուղ անցուցեր էի, երկայն կեանք մը՝ ապարդիւն, տառնուերկու տարիէ աւելի էր որ Կիկերոնի Որդանցիոսը կարդալով իմաստութեան ճաշակը ծնած էր սրտիս մէջ. եւ այն ատեն տառնուինը տարեկան էի. ո՛հ թշուառութեանս, դեռ ալ կ'ուշացնէի, չէի ուզեր զո՞նկ երկրային փուճ վայելքը՝ ճշմարիտ եքանութեան հետեւէ վաղելու համար, որուն՝ չեմ ըսեր կապարեալ վայելքն, այլ պարզ հետադատութիւնն եւս տամէն տեսակ պատկներու եւ աշխարհքիս բոլոր հարստութեան նախադասելի է . . . Երկայն ատենէ ի վեր ինքզինքս խալեր էի, ըսելով թէ աշխարհքիս սնոտի փառքը չզոհելուս պատճառը՝ բաւական լոյս չունենալս էր. անաւասիկ այսօր այն լոյսն ունէի. եւ ասոր համար խիղճս իւր ձայնը բարձրացնելով կը պոռար ականջէս վար. ո՛ւր մնացիր. դուն չէի՞ր ըսեր որ ճշմարտութեան անստուգութիւնը միայն կ'արդիւնէր զքեզ. հիմա ամէն բան ստոյգ է: Ծշմարտութիւնը կը հաւածէ զքեզ, բայց

դուն դեռ կը փախչիս անկից, եւ ունայնութեան բերը կը ճնշէ վրադ: Մինչդեռ ուրիշներն՝ որոնք քեզի չափ ո՛չ փնտռեր եւ ո՛չ ալ ժամանակ վատներ են, շուտ մը թեւերնին բանալով, արիութեամբ սրացան առ Աստուած: Պոնտիցիանոսի խօսելու ատեն, ես այս բաներս կը մտածէի, այլալուծեմէս, կսկիծէս, ամօթէս սիրտս կը հալէր ու կը մաշէր. եւ տեսակ մ'անսովոր կատաղութենէ բռնուելով, կը հալածէի հոգիս՝ որտիս ամենածածուկ խորհերուն մէջ. ներքին տաղնապս դրսուանց ալ յայտնի կ'ըլլար:»

Պոնտիցիանոս կ'ելլայ կ'երթայ. իսկ Օգոստինոս՝ ներքին այլալուծեմէն ըրածը չգիտնալով, պարտէզ կ'ելլայ. Ալիքիոսն ալ ետեւէն կ'երթայ, իսկ Մոնիզա, որն որ այն խօսակցութեան կամ ներկայ էր եւ իւր բնական արատեսութեամբ հասկցած էր որդւոյն տագնապը, կամ թէ Ալիքիոսէ իմացած էր, եւ կամ նոյն իսկ Աստուած յայտնած էր իրեն անհամբերութեամբ սպասած բանին ժամանակը մօտիկ ըլլալը, կը քաշուի իւր սենեակը, եւ ծունկ դրած, մայրական սրտին եռանդովը, նա մանաւանդ սրբուհւոյ մը սրտին շատ աւելի մեծ զօրութեամբ՝ կ'աղօթէ, կը խնդրէ Աստուծոյ իւր որդւոյն հաճար այն շնորհքն, որով յաղթող պիտի հանդիսանար այն սաստիկ բայց վերջին կուռնի մէջ:

Հազիւ թէ Պոնտիցիանոս իրենց քովէն կը մեկնի, Օգոստինոս առանձին մնալով, Ալիքիոսին կը դառնայ, որն որ ճմլած սրտով երեսը կը նայէր, ու կ'ըսէ. «Ի՞նչ է մեր ըրածը. չլսեցիր. տգէտներն երկինքը կը հարստահարեն, եւ մենք՝ մեր ընդարձակ բայց վատ գիտութիւնովեւ մարմնոյ եւ արեան մէջ կը թապըլտկինք: Անոնց նմանելը ամօթ է մեզի արդեօք. ամօթն իրենց ճմանիլը չէ՞ արդեօք:» Օգոստինոս այս խօսքերուն վրայ՝ առանց սպասելու պատասխանին, ներքին այլալուծիւնն եւ տագնապը զինքն Ալիքիոսէ կը հեռացնէ, որն որ մունջ հիացմամբ մը կը դիտէր զանիկայ, վառն զի այն վերջին խօսքերը անսովոր ձայնով եւ կիրքով մը ըսուած էին. ճակատը, աչուը՝ ներն, երեսին գոյնը, արտասանութիւնն աւելի աղէկ կը յայտնէին Օգոստինոսին ներքին տագնապը քան թէ բերնէն ելած խօսքերը:

Իրենց բնակութեան կից պզտիկ պարտէզ մը կար՝ հոն է. «Սրտիս փոթորիկը զիս այն պարտէզը նետեց, կ'ըսէ Օգոստինոս. առանձնութիւն կը փնտռէի, թէպէտ եւ Ալիքիոս հոն ալ

հետո էր, բայց իրեն՝ այնպիսի սիրելի բարեկամի մը ներկայու-
թիւնն՝ առանձնութեան տրդելք չէր սեպուեր. ուստի կարելի
եղածին չափ տնէն հեռու նստեցանք : Հոգիս կը զոզողալար ,
սաստիկ դայրացմամբ զայրացեր էի, ինչու որ քու կամայց չէի
հնազանդեր, ո՞վ Աստուած իմ, ինչու որ քեզի չէի դուր, մինչ-
դեռ բոլոր հողուոյ կարողութիւնները զիս առ քեզ կը մղէին.
«Ի՛նչ, գալէ, մի վախնար ,» զոչելով. կը նեղանայի , կը տան-
ջուէի , անսովոր խստութեամբ կը մեղադրէի ինքզինքս , մէկ
կողմէն միւս կողմը դառնալով, կապերուս մէջ կը փաթթուէի .
բոլոր ուժովս մէկդի նետելու կը ջանայի չղթաներս, որոնց օ-
ղակներն ալ շատ բարակցեր էին, բայց ինչ օգուտ, այն չէ որ
դեռ կը բռնէին զիս. կը քաջալերէի ինքզինքս՝ ըսելով. «Բաւա-
կան է, բաւական է, ալ մի՛ ուշանար » : Սիրտս ալ բերնէս ե-
լած այն խօսքերուն սկսած էր հաւանիլ. զործադրութեան ա-
տենն էր. բայց ո՛չ, չէի զործադրեր. Քանի որ կը մօտենար այն
վայրկեանը՝ յորում ամբողջ կեանքս այլափոխութիւն մը պիտի
կրէր, տաղնապս ալ աւելի ուժգին կը զգայի իսկ այն փուճին
փուճը, այն ունայնութեանց ունայնութիւնը, հին այլասեռ բա-
րեկաններս, մարմնեղէն վերարկուիս ծայրը քաշելով՝ ականջէս
վար կը բարսային. «Ահ, կը թողո՞ւս զմեզ, իրա՞ն է արդեօք որ
այն վայրկեանէն ա՛լ քու քովք պիտի չկարենանք գալ . ասկից
ետքը այս կամ այն բաները պիտի արդիւլու՞նք քեզի յաւիտեանս »

(Շարայարեյի)

Ա. Զ. Դ.

Պատկերիս 21 թիւ 504 էջ Ազգին մէջ Ս. Քաջատայապետին կոն-
դակին թարգմանիչ դրուած է Յ. Վ. Միս-ճեան փոխանակ ԳՐԻԳՈՐ
Վ. ՓԻԼԻՊՊՈՍԵԱՆԻ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
ՅՈՎՍԷՓ ԵԷԶՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ Ա. ՈՍԿԵԱՆ

ԱՌՋԵՌՆ

ԲԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅՆԵՐԷՆ-ԳԱՂՂԻՆԵՐԷՆ

Նոր տպագրութիւն (երկրորդ)

Ուղղեալ եւ յաւելեալ

աւելի քան 50000 բառ, ոճ եւ այլն,

Մոյն օգտակար դործ՝ կը բովանդակէ հայերէնի ընթացիկ բոլոր բառերէն զատ՝ ղիտական եւ արուեստական բազմաթիւ բառեր, ոճեր եւ ասացուածներ, իրենց դաղղ. թարգմանութեամբն: Բառից զանազան առումները բացատրուած են բազմաթիւ օրինակօք:

Գործոյն ղերջն աւելցուած է դաղղ. լեզուի անկանոն եւ պակասաւոր բայից պարզ ժամանակներու ցանկն՝ հանդերձ պիտանի եւ կարեւոր ծանօթութեամբք: Էջ իւր 1000, ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Գին	զօրաւոր քառ.դոնէ դահեկան	25
	լաթակազմ	» 27
	կիսակաշի	» 32

Կեդրոնատեղին է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ վաճառատուն, թիւ 27, Ֆիննանձըլար, Կ. Պօլիս: Կը գտնուի Պ. ՊԱԼԵՆՑԻ եւ բոլոր հայ գրավաճառաց քով, ինչպէս նաեւ Բերա, Մեծ փողոց, ՎԱՅՍԻ եւ ԲԱՅԼԻ գրավաճառանոցները, եւ Ղալաթիա Մահմուտիէ ճատտեսի, թիւ 42, ՌՕՄԱՆ եւ ԸՆԿ. թղթա-վաճառանոցն:

ՊԱՏԿԵՐ տասն էս հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դանեկան:
Գաւառաց և օտար երկիրներու համար
քրթատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խրատքանչիւր թիւ 2 դանեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան և բերքին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر